

UNGVÁRY KRISZTIÁN:

A magyar honvédség a második világháborúban

Áttekintő összefoglalást írni egy olyan összetett történelmi korról, mint a második világháború, hatalmas vállalkozás. A történészek többsége általában egy-egy nagyobb kutatási szakasz lezárásaként vállalkozik erre a feladatra. Ungváry Krisztián már nem fiatal történész: több mint egy évtizedes komoly kutatómunka áll mögötte. Ösztöndíjasként alkalma nyílt arra, hogy a hazai források – elsősorban a Hadtörténelmi Levéltár dokumentumai – mellett a német levéltárak iratanyagában is elmélyedjen. Elismerésre méltó az általa elvégzett munka nagysága. Igaz ez akkor is, ha szovjet levéltári forrásokat – az orosz levéltárakban való kutatás lehetőségeit ismerve nem meglepő módon – elvétve használt könyve megírásához.

Ungváry Krisztián történetírói stílusa könnyen emészthetővé teszi az általa továbbadott tudásanyagot. Gondolatmenete világos, a nagy összefüggéseket, az egyes hadműveletek stratégiai történéseit szemléletesen mutatja be. Az összefüggések között, ezeket illusztrálva megjelennek a szemtanúk személyes történetei, melyek a történelmet nemcsak átélhetővé, de tanulságossá is teszik az olvasó számára. Klasszikus epizódok szerepelnek itt: olyanok, ame-

lyekre mint a „magyar katonai virtus szép példáira” emlékezhetünk, és olyanok is, amelyek örök szégyenfoltként tapadnak a magyar fegyverekhez. A szerző szervenélyesen keresi a történelemben az „embert” – bár amikor annak motivációit vizsgálja, előfordul, hogy kiesik a történész szerepköréből.

A *Katonapolitika* című bevezető fejezet, s ezen belül is *A magyar hadsereg a világháború előestéjén* címet viselő rész a könyv Achilles-sarka. Kissé elnagyolt gondolatmenete pár oldalban igyekszik helyzetképet rajzolni mindazon körülményekről, amelyek közepette Magyarország a háborúba bocsátkozott.

Ungváry Krisztián nem elégszik meg a közhelyekkel. Könyvével új szempontokat hoz be a köztudatba, amelyeket a szaktudomány már tényként kezel, de a közvélemény számára eddig nem voltak hozzáférhetőek. (Ilyen például az, hogy a német vezérkar a maga számára tényként rögzítette: egy nagy szovjet támadást előzött meg a Barbarossával 1941. június 22-e után.) Különösen érdekes e tekintetben a Szovjetunió megszállásáról írott fejezet. A háború végső kimenetele szempontjából alapvető fontosságú összefüggésekre, sorsdöntő történésekre mutat rá a szerző. A megszállás rendszerének ismertetéséből drámai erővel rajzolódik ki a megfelelő eszközökkel nem rendelkező német hódítópolitika, a hazafiság mellett a sztálini

rendszer kegyetlenségét is megjelenítő „hivatalos” partizánmozgalom, az egyes nemzetiségek különböző politikai elkötelezettségű ellenállási mozgalmait által vívott – olykor „magánjellegű” – háború, s mindaz a szenvedés, ami a helyi lakosságot érte. Megtorlások és háborús bűntettek, népiirtások és a holokauszt szörnyű tragédiái jelennek meg az olvasó előtt. Ilyen mélységben ezt a témát a magyar hadtörténetírás még nem dolgozta fel.

A szerző könyvének megírásakor megbízhatóan építette saját munkáját történésztársai – elsősorban Szabó Péter, Ravasz István, Szakály Sándor, Számvéber Norbert és Dombrády Lóránt – által készített alapvető monográfiákra, melyek a második világháború egy-egy epizódját dolgozták fel a teljesség igényével. Műve mégis önálló szintézis, hiszen új források bekapcsolásával, sajátos nézőpontból tárgyalja az eseményeket.

A kötetet bőséges jegyzetapparátus, név- és helynévmutató, alakulatindex (amelyben minden, századnál nagyobb önálló számozású alakulat szerepel), kiváló minőségű térképanyag (amelyhez azonban sajnos nem készült külön mutató), valamint rengeteg archív fénykép teszi mindenki számára könnyen használhatóvá.

Meghatározó új monográfia kerül könyvespolcunkra, amely a témával foglalkozó történészek szá-

mára megkerülhetetlen lesz, az érdeklődő nagyközönség számára pedig a történelemmel való ismerkedés olvasmányos útját kínálja.

SZENTPÁLY-JUHÁSZ MIKLÓS

(*Osiris Kiadó, Budapest, 2004,*
604 oldal, 4500 Ft)

GRZEGORZ ŁUBCZYK:

A lengyel Wallenberg

Henryk Sławik és idősebb Antall József története

Henryk Zvi Zimmermann izraeli átlampolgár volt az, aki kötelességének érezte, hogy Henryk Sławik és idősebb Antall József neve 1990-ben a Világ Igazainak nevét megörökítő emléktáblára kerüljön. Antall lengyelmentő tevékenysége közismert, de a Svájcba vagy Törökországba távozás lehetőségét elutasító, a lengyel polgári menekültekkel foglalkozó posztján a végsőkéig kitarító Henryk Sławikról kevesen hallottak, holott ő az ügy törhetetlen jellemű mártírja, aki a legvadabb kínzások ellenére sem adta ki Antall Józsefet a Gestapónak. Életének és tevékenységének Grzegorz Łubczyk, a Magyarországhoz sok szálon kötődő újságíró, a Lengyel Köztársaság 1997 és 2001 közötti budapesti nagykövete állít emléket *A len-*